

एकाइ ४

पाठ १

तलका प्रश्नको उत्तर दिनुहोस् :

(क) सामाजिक विविधता भन्नाले के बुझिन्छ ? उदाहरणसहित चर्चा गर्नुहोस् ।

उत्तर: समाजमा पनि अनेक जातजाति, भाषा, धर्म, एवम् संस्कृति भएका थरिथरिका मानिसहरू सँगसँगै बसेको अवस्थालाई विविधताको अवस्था भनिन्छ । समाजमा रहेको विविधतालाई बनाउन नै सामाजिक विविधता शब्दको प्रयोग गरिन्छ । सामाजिक विविधताको अवधारणाले समाजमा रहेका विविध जाति, भाषा, धर्म, संस्कृति आदिलाई एउटै संरचनाका विशेष अङ्गका रूपमा चिनाउँछ । त्यस्तो पहिचानले समाजको विविधतापूर्ण स्वरूपलाई उजागर गरी सबै पक्षको समावेशीकरणमा मदत गर्छ ।

सामाजिक विविधता विश्वको स्वाभाविक विशेषता हो । नेपाली समाज पनि एक विविधतापूर्ण समाज हो । नेपाललाई बहुजातिय, बहुभाषिक, बहुसांस्कृतिक स्वम बहुधार्मिक देश मानिन्छ । यसरी सामाजिक विविधता नेपालको र विश्वकै पनि विशेषता हो । विश्वका धर्म, संस्कृति, भाषा र कलाका साथसाथै अन्य धेरै आयाममा विविधता रहेको छ । यसरी अन्त्यमा भन्नुपर्दा समाजमा पनि अनेक जातजाति, भाषा, धर्म, एवम् संस्कृति भएका थरी थरीका मानिसहरू सँगसँगै बसेको अवस्थालाई नै सामाजिक विविधता भनिन्छ ।

(ख) वर्तमान विश्व विविधतापूर्ण छ भन्ने तथ्य उदाहरणसहित स्पष्ट पार्नुहोस् ।

उत्तर: संसारमा करिब ६ सय ५० जातीय समुदायहरू रहेका छन् । त्यस्तै ४ हजार ३ सय धार्मिक आस्थाजन्य सम्प्रदायहरू रहेका छन् । संसारमा करिब ७ हजार १ सय भाषाहरू रहेका छन् । अहिलेको विश्व परिवेश बहुधार्मिक, बहुसांस्कृतिक, बहुभाषिक एवम् बहुजातीय छ । संसारभरि आन्तरिक तथा अन्तर्राष्ट्रिय बसाइसराइ भइरहेको छ । रोजगारी, व्यापार शिक्षा तथा पर्यटन प्रयोजनका लागि एकठाउँबाट अर्को ठाउँमा अल्पकालिन बसोबासका लागि जाने मानिसहरूको सङ्ख्या झन् धेरै छ ।

बेलायतको लन्डन सहरमा बासिन्दाहरूबारे सन् २०२१ मा गरिएको एक अध्ययनले त्यहाँ हाल करिब २ सय ७० प्रकारका जातिका मानिसहरू बस्ने र तिनीहरूले करिब ३ सय प्रकारका भाषाहरू बोल्ने तथ्य उजागर भएको छ । तिनीहरूका प्रजातीय पहिचानमा पनि विविधता छ । धार्मिक आस्थाका हिसाबले पनि उनीहरू सयौँ प्रकारका आस्था पद्धतिमा विभाजित छन् । मूल रूपमा कुन देशबाट बसाइसराइ गरेका हुन भन्ने आधारमा पनि विविधता छ । लन्डन सहर त एउटा उदाहरण मात्र हो ।

चाहे स्थायी बसोबासका लागि होस् वा अस्थायी बसोबासका लागि होस् जब मानिसहरू एक ठाउँबाट अर्को ठाउँमा जान्छन् तब साथमा आफ्ना धार्मिक आस्था, भाषा, संस्कृति, कला, भेषभूषा आदि पनि लिएर जान्छन् । यसले विविधताको अवस्थालाई बढाउँछ । बसाइसराइ नभएको अवस्थामा पनि विश्वका विभिन्न भूभागका मानिसहरू धार्मिक आस्था, अर्थतन्त्र, राजनीति, विचारधारा आदिका कारणले एकआपसमा अन्तरसम्बद्ध हुन्छन् ।

विविधताको अवस्था जति बढ्छ उति नै विविधताको समन्वयको आवश्यकता पनि बढ्छ । प्रतियोगिता हुँदै फरक फरक क्लबका प्रशंसकहरूको द्वन्द्व भयो भने त समस्या पर्छ भने धैर्य संस्कृति, जाति, भाषा, कला र राष्ट्रियता जस्ता कुराहरू द्वन्द्वका बहाना बने भने धेरै जटिल समस्या आइपर्छ । द्वन्द्व व्यवस्थापन र शान्तिको प्रवर्धनका लागि विविधतालाई कसरी सम्बोधन गर्ने भन्ने समूचित नीतिन नभई हुँदैन । विविधताको समन्वय वर्तमान विश्वको आवश्यकता हो ।

(ग) सामाजिक विविधतालाई समन्वय गर्नु किन आवश्यक छ ?

उत्तर: सामाजिक विविधताको अवस्था जति बढ्छ उति नै विविधताको समन्वयको आवश्यकता पनि बढ्छ । विविधतालाई समन्वय गर्न एवम् सामान्यस्थिति स्थापित गर्न नसकिएमा द्वन्द्व बढ्छ । फुटबल प्रतियोगिता हुँदा फरक फरक क्लबका

प्रशंसकहरूको द्वन्द्व भयो भने त समस्या पर्छ भने धर्म, संस्कृति जाति, भाषा, कला राष्ट्रियता जस्ता कुराहरू द्वन्द्वका बहाना बने भने धेरै जटिल समस्या आइपर्छ । द्वन्द्व व्यवस्थापन र शान्तिको प्रवर्धनका लागि विविधतालाई कसरी सम्बोधन गर्ने भन्ने समुचित नीति नभई हुँदैन । विविधताको समन्वय वर्तमान विश्वको आवश्यकता हो ।

If you have any suggestions or feedback you can send us an mail at Nepalnotes@gmail.com.

You can also find us on different social media platforms like Facebook, Instagram, Twitter, YouTube etc.